

3D-visualisering af en fremtidig Gudenå med øget forgrening og mere plads til vandets naturlige dynamikker. VISUALISERING: SLA

Forenet af Gudenåen

– én geografi, otte kommuner

Erfaringer fra Gudenåplanen om at skabe fælles retning i tværkommunal planlægning

Af Lise Kloster Bro, landskabsarkitekt og byplanlægger, projektchef, SLA, og Kristine C.V. Holten-Andersen, landskabsarkitekt og naturbaseret designer, ph.d.

Howdan planlægger man for ét sammenhængende vand-system på tværs af otte kommuner? Det spørgsmål var centralt, da vi i SLA for Gudenåsekretariatet påbegyndte arbejdet med Gudenåplanen. Her samarbejder otte kommuner i regi af Gudenåkomitéen om at udvikle et fælles strategisk grundlag for natur, vand, klima og friluftsliv i hele Gudenådalen og ved Randers Fjord.

Gudenåkomitéens arbejde bygger videre på et mangeårigt samarbejde mellem kommunerne langs Gudenåen, men er stadig i en indledende fase. Den afgående komité (2022-2025) har overdraget et strategisk afsæt til en ny komité, der tiltrådte i marts 2026. Erfaringerne fra opstarten peger på én ting: Skal planlægning på tværs lykkes, kræver det en fælles forståelse af landskabet som ét sammenhængende system, og det kræver en måde at omsætte den forståelse til fælles prioriteringer.

Tre workshops – én sammenhængende proces
Som en del af opstarten havde vi sammen med Gudenåsekretariatet tilrettelagt et

forløb med tre workshops på tværs af samarbejdsorganisationen:

- **Workshop med Gudenåkomitéen og deres embedsmænd** for at skabe et fælles politisk afsæt og retning
- **Workshop med Gudenåkomitéens ekspertfølgegruppe** for at kvalificere og legitimere den politiske retning
- **Temadag for Gudenåplanens arbejdsgruppe** for at arbejde med, hvordan retningen kan omsættes i praksis.

Forløbet var faciliteret af SLA i tæt samarbejde med sekretariatet.

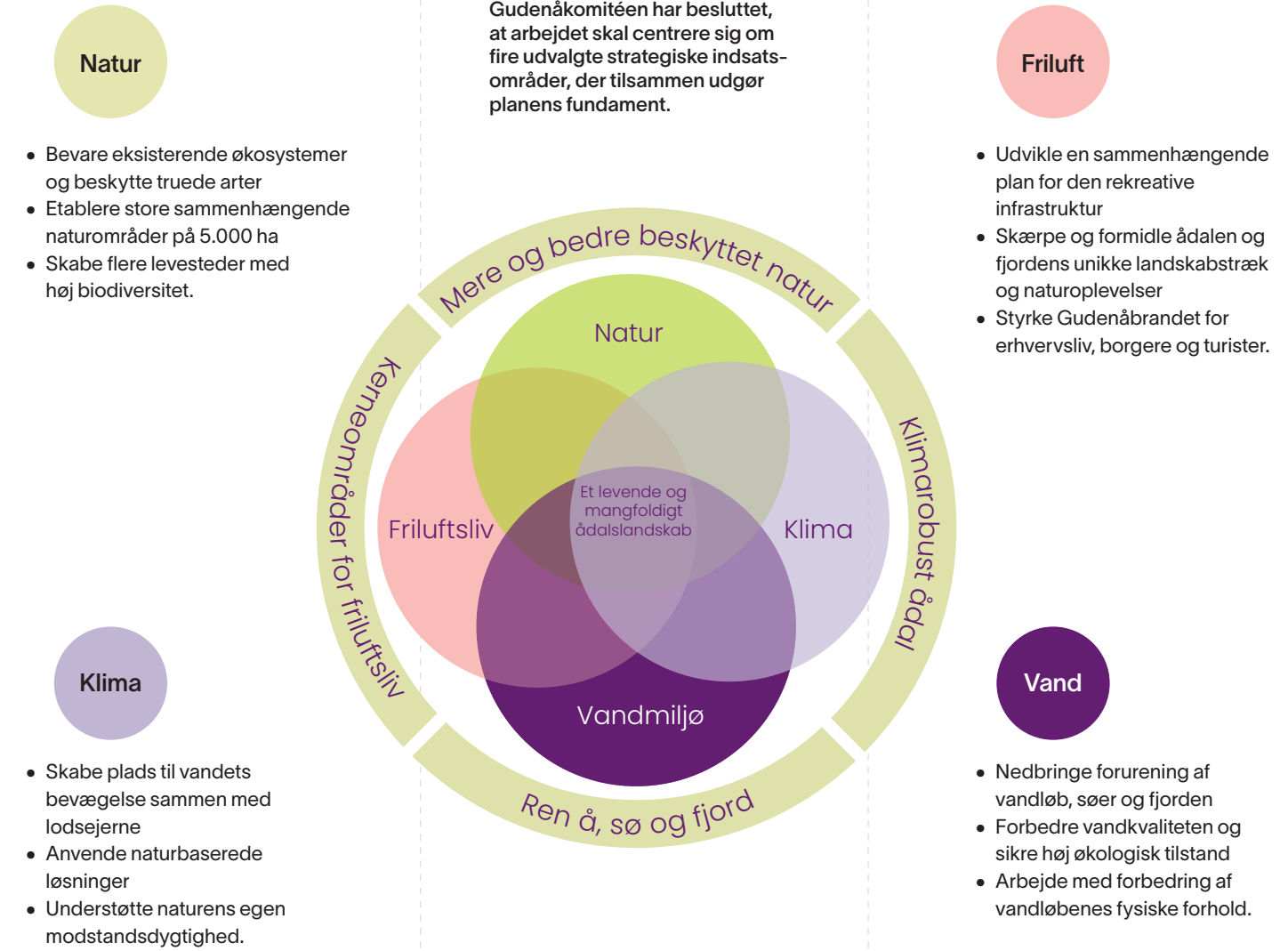
De tre workshops havde forskellige formål, men hang sammen med en bevidst progression: fra retning til kvalificering til konkretisering.

Første skridt: at flytte perspektivet
I den første fase, som samlede den afgående Gudenåkomité og deres embedsmænd, var fokus at formulere et fælles

politisk ståsted. Der blev arbejdet med vision, strategiske indsatsområder, mål og delmål – men også med principper og visualiseringer som måder at gøre retningen fælles og forståelig på.

Gennem arbejdet med aktørfortællinger blev deltagerne bedt om at indtage perspektivet fra andre aktører – herunder dyre- og plantearter eller selve Gudenåen. Dét ændrede dialogen markant. Deltagerne trådte ud af deres vante roller og fortalte om Gudenåen set fra en vandaks' synspunkt og en odders perspektiv. De indlevende og tværartslige fortællinger fra fremtiden samlede deltagerne om det fælles formål frem for at spalte blikket i særinteresser. Her opstod en fælles referenceramme og forestillingsevne, som gjorde det muligt at arbejde endnu stærkere videre på tværs.

Andet skridt: at kvalificere retningen
I vores workshop med ekspertfølgegruppen blev den politiske retning udfordret og skærpet. Her blev mål, delmål og principper kvalificeret, så de både var fagligt robuste og kunne fungere på tværs af interesser og perspektiver.

Dette trin var centralt for at sikre, at den fælles retning ikke blot var politisk formuleret, men også fagligt forankret.

Tredje skridt: at gøre retningen anvendelig
På temadagen for arbejdsgruppen blev fokus flyttet til praksis: Hvad vil det sige at arbejde ud fra Gudenåplanens mål, delmål og principper? Her satte vi igen landskabet som det fælles udgangspunkt. Gennem kortarbejde blev hele Gudenåens forløb – fra kilde til fjord – læst og fortalt som én sammenhængende geografi. Det gjorde det tydeligt, at kommunerne ikke blot deler en plan, men er fælles om vandet. Særligt på de kort, vi havde givet en grafisk bearbejdning, trådte Gudenåen frem som det, der forener kommunerne og dermed forpligter dem på samarbejdet.

Når strategien møder landskabet
Et centralt greb på temadagen var arbejdet med tværsnit. Her blev

fremtidsforestillinger, målsætninger, aktører og virkemidler koblet til konkrete landskabsprofiler. Øvelsen gjorde det tydeligt, hvor ambitionerne “lander” i terrænet, og hvor prioriteringer bliver nødvendige. Samtidig var det også den del af arbejdet, der udfordrede deltagerne mest. Tværsnittene krævede en anden måde at tænke på, og tiden var for knap til for alvor at arbejde sig ind i dem.

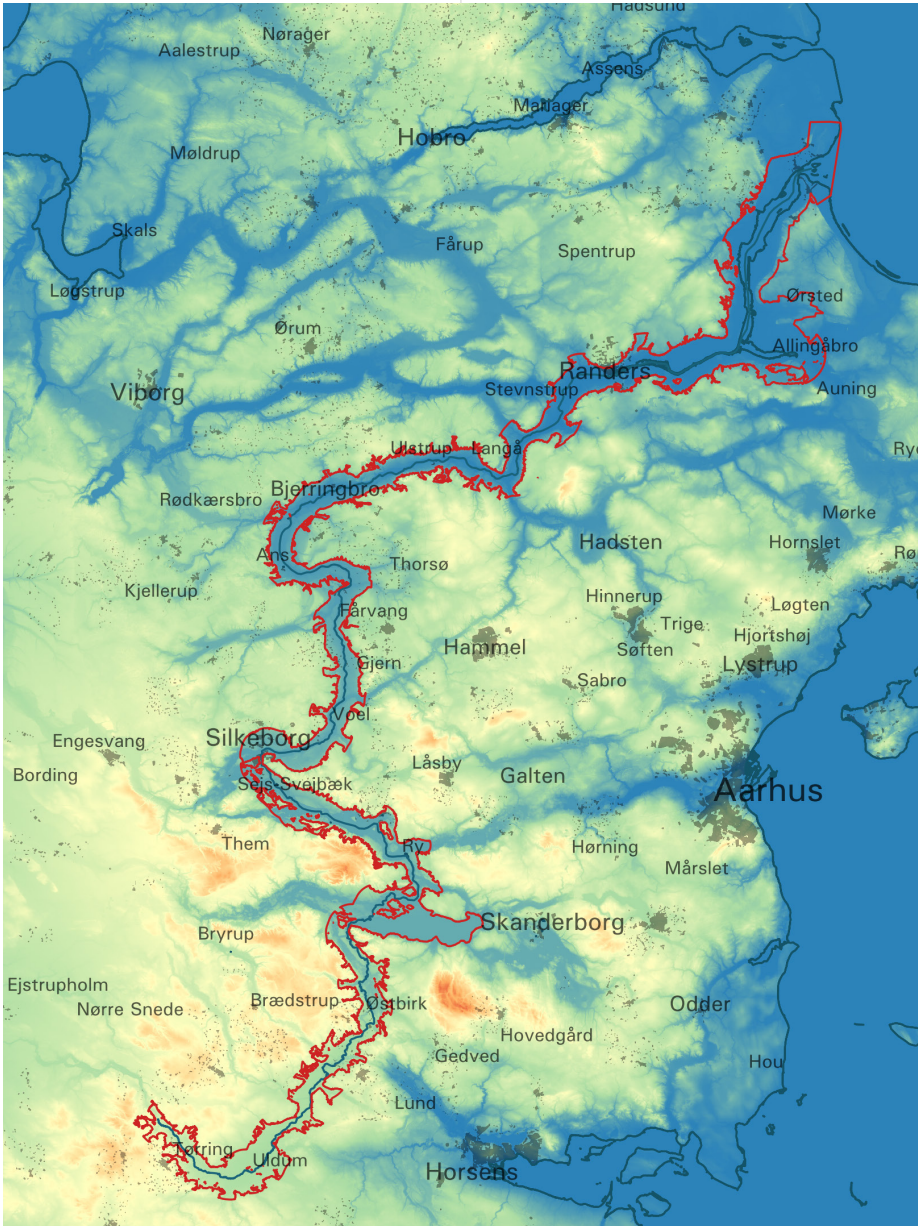
Netop derfor peger erfaringen også fremad: Der ligger et stort potentiale i at arbejde videre med tværsnit som redskab til at koble strategi og geografi.

Kortlægning som næste potentielle skridt
Kortarbejdet var i denne fase relativt indledende, men pegede tydeligt på et næste skridt. Særligt arbejdet med potentialekortlægning rummer et stort potentiale, hvilket blev fremhævet på workshoppen.

Ved at tage afsæt i vandets bevægelser og landskabets strukturer kan kortene bruges til at skabe et fælles overblik over, hvor indsatser giver størst effekt, og hvor der er synergier mellem natur, klima og arealanvendelse. Som fælles redskab kan potentialekortlægning være med til at styrke prioriteringer på tværs af kommuner og forvaltninger.

Fremtidsvisualiseringer som blikfang og dialogskaber
Visualiseringer indgik som et supplement til arbejdet med at skabe fælles billeder af fremtiden. De blev udviklet som generiske landskabstyper med genkendelige træk fra Gudenåens forløb – netop for at undgå at låse dem til konkrete steder.

Det skabte debat. Både politikere og fagfolk reagerede på detaljer og prioriteringer i billederne, og diskussionerne synliggjorde forskelle i perspektiver.

Gudenåplanen opererer inden for en hovedgeografi, der er afgrænset af ådalens topografi, eller med andre ord landskabets udformning på tværs af Favrskov, Hedensted, Horsens, Norddjurs, Randers, Silkeborg, Skanderborg og Viborg Kommuner.

En vigtig læring var, at visualiseringer ikke er facit. De fungerer bedst som procesværktøjer og er formidable redskaber til at åbne for dialog og gøre det muligt at arbejde iterativt med fremtidsbilleder.

Fra fælles forståelse til fælles prioritering
På tværs af de tre workshops tegner der sig en arbejdsform, hvor fælles forståelse, fælles sprog og fælles prioritering bygges op i trin. Det er i denne bevægelse, tværkommunal planlægning bliver operationel. Et gennemgående princip har været at tage afsæt i landskabets stedsspecifikke strukturer og processer – og dermed lade planlægningen følge landskabets præmisser.

En proces, der stadig er i gang
Gudenåkomitéen har gennem flere år opbygget et stærkt samarbejde og sat et vigtigt skifte i gang med fokus på at give plads til vandet.

Samtidig er arbejdet med Gudenåplanen stadig i udvikling. Med en ny komité og en plan, der stadig udvikler sig, er det fortsat et spørgsmål om organisering, ressourcer og implementering.

Fra fælles forståelse til fælles handling
Tværkommunalt samarbejde handler ikke kun om at koordinere indsatser. Det handler om at opbygge en fælles forståelse og fælles fortællinger og derfra skabe grundlag for handling. Det er i den proces, at en fælles retning for en bæredygtig fremtid kan opstå.

Hvad kan andre kommuner tage med?
Erfaringerne fra forløbet peger på tre centrale greb:

- 1. Arbejd i trin**
Start med at sætte retning, kvalificér den – og arbejd derefter med, hvordan den omsættes.
- 2. Tag afsæt i landskabet**
Arbejd med én forbundet geografi frem for administrative grænser.
- 3. Brug fælles arbejdsredskaber**
Samarbejde om kort, tværsnit og visualiseringer kan skabe fælles forståelse og grundlag for prioritering.